

DEZINFORMIMI DHE TEORITË KONSPIRATIVE NË SHËNDETIN PUBLIK: KRIZË E HESHTUR NË EPOKËN E INFORMACIONIT

Gramoz Bunjaku

Doktor i Mjekësisë

Në dekadën e fundit, dezinformimi dhe teoritë konspirative janë kthyer në një kërcënim serioz për shëndetin publik, veçanërisht gjatë pandemisë COVID-19. Paradoksalisht, në një kohë përparimi shkencor dhe teknologjik, miliona njerëz refuzojnë vaksinat, mohojnë ekzistencën e sëmundjeve infektive dhe dyshojnë në masat shëndetësore (1).

Dezinformimi, ndryshe nga keqinformimi, është përhapje e qëllimshme e informacionit të rremë për të ngjallur pasiguri dhe mosbesim ndaj autoriteteve (2). Në shëndetin publik, ai ndikon drejtpërdrejt në sjelljen ndaj vaksinimit, trajtimeve dhe masave parandaluese.

Gjatë pandemisë, OBSH paralajmëroi për një infodemi - një shpërthim informacioni, ku përzihen fakte dhe gënjeshtër, duke e bërë të vështirë dallimin e së vërtetës (3). Narrativat si "virusi është fabrikuar në laborator" apo "vaksinat përmbajnë mikroçipa" u përhapën me shpejtësi në rrjetet sociale dhe u përqaftuan nga miliona, përfshirë figura publike e madje profesionistë të shëndetit (4,5).

Pasojat ishin të dukshme: hezitim ndaj vaksinave, refuzim i masave mbrojtëse, rritje e tensioneve sociale dhe përkeqësim i shëndetit publik, veçanërisht në komunitetet më të ndjeshme (6). Studimet treguan se individët e ekspozuar ndaj teorive konspirative kishin më shumë gjasa të refuzonin vaksinimin, edhe kur informoheshin saktë nga profesionistët (7).

Por pse lind ky fenomen? Në kohë krizash, njerëzit kërkojnë shpjegime të thjeshta për ngjarje të ndërlikuara. Teoritë konspirative ofrojnë një rrëfim të qartë, një armik të përbashkët dhe ndjesinë e kontrollit ndaj të panjohurës (8). Algoritmet e rrjeteve sociale përforcojnë këtë efekt, duke nxjerrë në pah përmbajtje emocionale dhe sensacionaliste e cila shpërndahet më lehtë (9).

Kur këto teori shtrihen në fushën e mjekësisë, ato minojnë besimin tek profesionistët shëndetësor. Refuzimi i vaksinave dobëson imunitetin kolektiv dhe rrezikon grupet vulnerabël. Trajtimet e pasigurta, si barnat antiparazitare për COVID-19, kanë shkaktuar pasoja të rënda shëndetësore (10).

Zgjidhja nuk qëndron vetëm në saktësinë shkencore, por edhe në komunikim. Profesionistët duhet të trajtohen në aftësi komunikimi dhe të ndërtojnë ura besimi me komunitetet. Institucionet duhet të përfshijnë figura të besuara lokale dhe të përdorin mediat sociale si mjete edukative. Lufta ndaj dezinformimit kërkon bashkëpunim ndërdisiplinor dhe angazhim të qëndrueshëm. Nëse shëndeti publik është një e mirë kolektive, atëherë mbrojtja e tij kërkon një angazhim kolektiv. Dezinformimi nuk

duhet të trajtohet si një simptomë kalimtare, por si një sëmundje kronike e shoqërisë moderne. Kjo kërkon vëmendje të qëndrueshme, politika të dedikuara dhe një ndryshim rrënjësor në mënyrën se si komunikojmë me shkencën. Nëse nuk arrijmë ta përballojmë këtë kërcënim me seriozitetin e duhur, atëherë sfidat e ardhshme-qofshin pandemike, klimatike apo sociale - do të përballen me një publik më të ndarë, më të dyshimtë dhe më të pambrojtur.

Referencat:

1. Ball P, Maxmen A. The epic battle against coronavirus misinformation and conspiracy theories. *Nature*. 2020;581(7809):371-4.
2. Southwell BG, Thorson EA, Sheble L. *Misinformation and Mass Audiences*. Austin: University of Texas Press; 2018.
3. World Health Organization. *Infodemic management: Promoting healthy behaviors and mitigating harm*. Geneva: WHO; 2020.
4. Vosoughi S, Roy D, Aral S. The spread of true and false news online. *Science*. 2018;359(6380):1146-51.
5. Chou WS, Gaysinsky A, Vanderpool RC. The COVID-19 misinformation challenge: Leveraging lessons from past pandemics. *Health Educ Behav*. 2020;47(5):532-5.
6. Roozenbeek J, Schneider CR, Dryhurst S, et al. Susceptibility to misinformation about COVID-19 around the world. *R Soc Open Sci*. 2020;7(10):201199.
7. Vraga EK, Bode L. Addressing COVID-19 misinformation on social media. *Health Educ Res*. 2020;35(4):460-5.
8. Douglas KM, Sutton RM, Cichocka A. The psychology of conspiracy theories. *Curr Dir Psychol Sci*. 2017;26(6):538-42.
9. Pennycook G, Rand DG. The Implied Truth Effect: Attaching Earnings to a Subset of Fake News Stories Increases Perceived Accuracy of Stories Without Warnings. *Manage Sci*. 2020;66(11):4944-57.
10. Islam MS, Sarkar T, Khan SH, et al. COVID-19-related infodemic and its impact on public health: A global social media analysis. *Am J Trop Med Hyg*. 2020;103(4):1621-9.